

Dürnstein távlati képe a Duna partjáról (Foto: Österreich Werbung/Himsl)

Karczag Ákos–Ferenczy Sándor József

Oroszlánszívű Richárd fogsága Dürnstein várában

Az alsó-ausztriai Wachau a Duna egyik legszebb szakasza: a Krems előtti Duna-völgy Weissenkirchen község után összeszűkül. Északi partján Dürnstein bájos kisvárosa fekszik, felette magas sziklán impozáns várrom látható. Hajdanán itt őrizték ellenfelei Oroszlánszívű Richárd angol királyt. De miképpen is lett a szentföldi keresztetek legyőzhetlen vezére a zordon sziklavár foglya?

Oroszlánszívű Richárd hazatérésének útvonala

Mire 1192 szeptemberében véget ért a harmadik keresztes hadjárat, az ostromok, csaták és járványok következtében már csak töredékei maradtak a keresztes seregek. A Szentföldön legtovább kitartó angol keresztetek, élükön Oroszlánszívű Richárd királlyal belefáradtak az immár 16 hónapja zajló szakadatlan küzdelmekbe. Bár számos sikert könyvelhettek el, Krisztus sírjának felszabadítását, azaz Jeruzsálem bevételét a kedvezőtlen hadi helyzet és az erőviszonyok nem tették lehetővé. A túlélők hazafelé készülődtek, ám a Földközi-tenger legalább annyi veszélyt rejtett számukra, mint a szaracénok serege vagy a sikátorokban rejtőző aszaszin orgyilkosok töre. Miután Richárd valamennyire felépült a jaffai ütközetet követő súlyos, lázas betegségéből, húsz emberével október 9-én hajóra szállt. Bethune-i Balduin, a káplánja Anzelmus, Fülöp nevű írnoke, egy fiatal inas, valamint templomos lovagok egy csoportja tartott vele. Rövid időre kikötött Cipruson, majd az Adriát rettegésben tartó kalózkok fő fészkebe, Korfu szigetére hajózott. Itt elhagyta jól felismerhető királyi bárkáját, és két kalózhajót bérelt a maga és emberei számára. Ezekkel akár Angliáig is eljuthatott volna, de még élénken élt emlékezetében az idejövet átélt viszontagságos tengeri utazás, illetve a tengeribetegségre való hajlama, így ezt a lehetőséget elvetette. Úgy döntött, hogy Németországon keresztülutazva, álruhában fog

visszatérni Angliába, ám ez a terv sem volt kevésbé kockázatos. VI. Henrik német-római császár ugyanis Richárd ellenségének számított, V. Lipót osztrák herceget pedig egy évvel korábban vérig sértette, amikor Akkon elfoglalását követően annak zászlaját a sajátja mellől eltávolíttatta és a várakokba dobatta.

A kalózok tehát nagyhírű utasukkal az Adria északi része felé vették az irányt. Egy vihar során megpróbálták Ragusa partjainál kikötni, de a királyt szállító gálya szerencsétlen módon a város közelében lévő Lokrum szigetének szikláihoz csapódott és hasznavehetetlenné vált. Richárd így is hálás volt a Teremtőnek, és évekkel később eljuttatott gazdag adományából bencések építettek kolostort azon a helyen, ahol a hajótörést túlélte. A másik gályán folytatták útjukat, megkerülték az Isztriai-félszigetet és Aquileiában vetettek horgonyt. Ezt követően a kis csoport egyszerű hazatérő keresztesnek álcázva magát északnyugat felé indult. Szászország felé igyekeztek, mivel a német császár legfőbb ellenfele, Szász Henrik, Richárd barátjának számított. Bizonyosak lehettek abban, hogy ha eljutnak odáig, az idős szász herceg segíteni fogja őket további útjukon. Már Görz grófságában felfigyeltek rájuk, az ottani gróf, Meinhard kis híján elfogta őket, de Richárd még időben észlelte a bajt és az éjszaka sötétjében egérutat nyertek. Meinhard nyomán gyorsan szárnyra kapott a hír, hogy az angol király a Német-Római Császárság területére lépett, és a kis csapat ezt követően egyre nagyobb veszedelemben forgott. Friuli tartományban Meinhard öccse, Pettau Frigyes megbízta Argentoni Roger normann lovagot, hogy figyelje a fogadókban megszálló kereszteseket és próbálja meg felismerni köztük a királyt. Roger, aki korábban látásból ismerte őt, hamarosan rá is bukkant az időközben templomos loagnak öltözött Richárdra, de érzelmei elragadták. Térdre borult előtte, felfedte valódi megbízatását és gyors paripát adott neki a meneküléshez. A hírre, hogy Richárdot életre-halálra keresik ellenfelei, kísérete szerteszét szaladt, csupán hárman maradtak mellette. A mindenfelől úzótt király átvágott Karintia és Stíria (Stájerország) hegyein, majd mellékutakon haladva, étlen-szomjan Bécs közelébe ért. Itt embereivel egy Erdberg nevű kis falu fogadóiban szállt meg (e település a 19. században Bécs Landstraße kerületének középső részébe tagolódott). Miután megpihent, elküldte inasát a közeli piacra valami harapnivalóért. A fiúcska azonban szokatlan módon bizánci aranyakkal fizetett, a következő piaci napon pedig a királytól kapott drága kesztyűje tette gyanússá. Lipót herceg emberei felfigyeltek rá, kivallatták, így végül elárulta ura rejtékelyét. Még aznap este, 1192. december 11-én Lipót herceg katonákkal vette körül a fogadót. Richárd a túlerőt látva a konyhába sietett, magára dobta egy paraszt gúnnyját és a tűz fölé görnyedve csirkét kezdett forgatni nyárson, mintha az ottani személyzethez tartozna. Gyűrűt viszont nagy sietségében az ujjain hagyta, és délceg

Lokrum szigetének partjainál szenvedett Oroszlánszívű Richárd hajótörést. Az általa alapított bencés kolostor romjai ma is láthatóak (Fotó: Karczag Ákos)

alakja is könnyen felismerhetővé tette. A fegyveresek vezetője – Otto von St. Blasien krónikája szerint – így szólt hozzá: álljon fel onnan uram, már így is túl sokáig időzött ezen a méltatlan helyen!

Lipót herceg diadalittasan vezette végig előkelő foglyát a városra, majd erős kísérettel egy eldugott helyen lévő, 1100 körül épült várba, Dürnsteinbe vitette, ahová kétnapi utazást követően érkeztek meg. Richárddal rabsága során is királyként bántak. Bár őrei kivont karddal figyelték minden mozdulatát, időnként látogatókat is fogadhatott és ízletes ételekben sem szenvedett hiányt. Dürnsteini fogságának történetét évszázadokkal később számos érdekes mondával, epizóddal színesítette a néphagyomány, melyek kidomborítják legendás bátorságát és erejét.

Az egyik ilyen történet Lipót herceg leányáról szól, aki egy alkalommal véletlenül megpillantotta a rab uralkodót és azonnal beleszeretett. Eleinte csak étellel itallal, valamint különleges édességekkel kedveskedett szerelmének, majd egy éjszaka fegyverhordozónak öltözve a szobájába is belopódzott. A légyottnak hamarosan híre ment és Lipót éktelen haragra gerjedt. Főbírája tanácsára a vadsparkjában tartott, kiéheztetett oroszlánt szabadította foglyára. Richárd azonban a rárontó oroszlán elől félreugrott és közben hatalmasat ütött rá. Az állat felüvöltött fájdalomában

Dürnstein látképe 1679-ben (M. Merian rézmetszete)

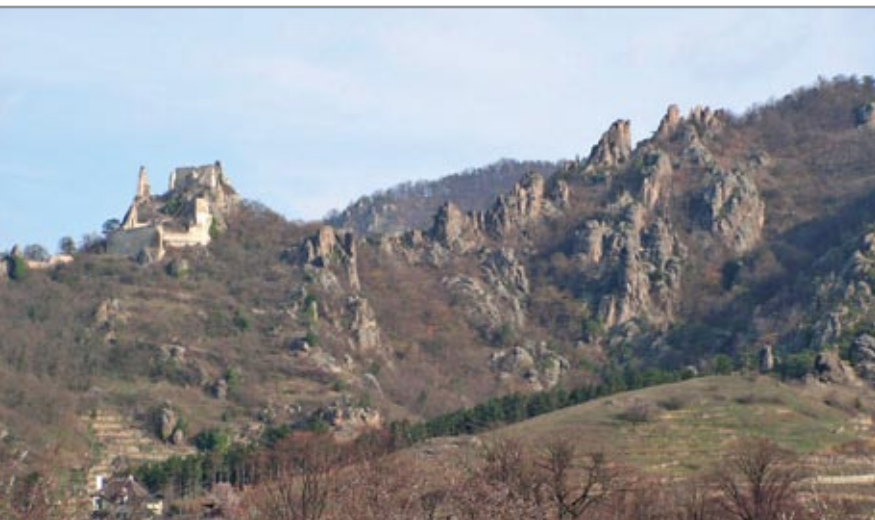

Dürnstein vára a 12. században. Kőnig Frigyes rekonstrukciós elképzelése

I. (Oroszlánszívű) Richárd angol király (uralkodott 1189–1199), a harmadik keresztes hadjárat egyik fővezére, 19. századi olajfestményen

Dürnstein vára délkelet felől (Fotó: Karczag Ákos)

és szélesre tátotta száját, mire Richárd gyorsan az állat fejéhez lépett, ledugta karját a torkába és kitépte a szívét. Ezután a megdöbbsent Lipóthoz ballagott, majd hogy az még jobban elborzadjon, felmutatta neki az oroszlánszívet és kifacsarta belőle a vért.

Egy másik legenda szerint Lipót fia, aki Richárdhoz hasonlóan öles termetű, nagy erejű ember volt, „üsd-vágd” párviadalra hívta ki a hírneves rabot. E viadal szabályai német földön akkoriban meglehetősen egyszerűek voltak: egyiküknek bekötött szemmel, mozdulatlanul kellett állnia, míg a másik egy hatalmas ütést mérhetett öklével annak fejére. Ha az illető állva maradt, ő következhetett. Először a hercegi gyürkőzött neki; ütésébe Richárd beleszedült, de sikerült talpon maradnia. Ezt követően arra kérte ellenfelét, hogy mivel még csak néhány napja raboskodik a várban, és az éhezéstől meg a kalandos utazástól legyengült, hadd lakmározzon egy jót és az ő ütését halasszák a következő napra. Az ifjú botor fejfel beleegyezett. Richárd az éjszaka során alaposan beviaszolta öklét, ami így pirkadatra kőkeménységű lett. Reggel aztán odalépett bekötött szemű ellenfeléhez, és akkorát sújtott a fejére, hogy annak eltört az állkapcsa és rövidesen meghalt.

A legismertebb rege szerint egy Blondel nevű lantos, aki gyermekkorra óta ismerte és barátjának mondhatta a királyt, elindult a Német Birodalomba, hogy felfedje a hétpecsétes titkot, merrefelé raboskodik Richárd. Volt a repertoárjában egy „Epekedő szív” című szerelmes dal, amelyet még ifjúkorukban, közösen komponáltak. Ezt énekelte erőteljes hangján, lantját pengetve, miközben várról-várra járt, és abban bizakodott, hogy ura felismeri a közös szerzeményt. Amikor hetek múlva Dürnstein falai alá ért, és az első versszak végéig jutott, a lakótorony legfelső ablakából a király szilaj hangján felharsant a második versszak. Az örök nyomban gyanakodni kezdtek, lóra pattantak és vadászkapókkal eredtek a derék lantos nyomába. Blondelnek azonban sikerült kerek oldania és Angliába visszatérve nyilvánosságra hozta a király fogva tartásának színhelyét, reményt adva ezzel a népnek és a búskomorságba esett Berengária királynénak.

Richárdot 1193 tavaszán továbbvitték Dürnsteinből a sváb határ mellett magasodó Trifels várába. Bonyolult konspirációk, többszöri megállapodások és horribilis pénzösszeg lefizetése után sikerült csak a rabságból kiváltani őt 1194 márciusában. Richárd hátralévő öt évét országának gondjai és francia földön zajló háborúskodása töltötte ki. Dürnsteini őrzőjét, II. Hadmar Kuenringet hű szolgálataiért Lipót herceg bőkezűen megjutalmazta.

Ami Dürnstein várának további évszázadait illeti, az 1500-as évek közepéig – kihalásukig – Hadmar leszármazottainak a kezén volt, utána több osztrák nemesi família is birtokolta. Jó néhány ostromot is átélt, közte 1477-ben Mátyás királyunkét is, aki végül csak 1484-ben tudta bevenni. Az 1600-as évek-

ben megerősítették falait, de 1670 körül leégett. A török veszély miatt rövidesen még egyszer felújították, a 18. századra azonban végleg romba dőlt.

Milyen is manapság Oroszlánszívű Richárd fogságának színhelye? Nos, a 12. század elején épült vár falainak zömét ebben az időben a sziklából faragták ki, s a kikerülő kőanyagból húztak falat a megformált sziklatömbre. Legrégibb része a sziklaszirt legmagasabb pontján egy nagyméretű torony volt – ebből mára csak kőbe faragott alapja és a felvezető, erősen sérült lépcső maradt meg. Ezt vette körül a környező sziklákat kihasználva, szinte szabályos téglalap alaprajzzal megépített felső vár, szűk udvarral, körben palotaszárnyakkal. Ebből is nagyon kevés maradt meg – a felszínen mindössze az épületalpok és néhány kisebb falcsont látható. A felső vár alsó szintjéről kőbe vájt lépcső vezet fel ide.

A felső vár sziklára alapozott alsó szintje valószínűleg később épült meg. Épületek romjait és egy román stílusú kápolna maradványait figyelhetjük meg itt, amelynek szentélyében freskók elmosódott nyomai látszanak. A kápolna egykori bejáratával szemben, a felső szintet hordozó, függőlegesre faragott kőzetben pincészerű helyiséget vájtak ki. A bejáratú kapu a délnyugati sarkon volt, napjainkban csak az alapjai észlelhetők.

A sziklateraszra emelt középső vár 10–15 méterrel alacsonyabban fekszik. Számos helyiség alapjai, illetve alacsony falai maradtak meg, melyek feltehetőleg gazdasági épületek és a várórség szállásai lehettek. Koragótikus kapujától szabálytalan alakú udvarába többször megtört vonalú út vezet, az egykor itt álló épületeken keresztül.

Az alsó vár sokkal tágasabb, mint a felső és középső vár. Falait a középső várnál 8–10 méterrel alacsonyabb szintre építették egy szabálytalan alakú, nagyméretű udvar köré. Az udvar sík, a sziklák közét valószínűleg feltöltötték. Északi részén egy ma még viszonylag épségben lévő, boltíves kapu nyílik a felvezető, kocsival is járható út számára. Az alsó várat részben bozót fedi, közte épületek romjai állnak – hogy mi lehetett a rendeltetésük, már nem lehet megállapítani.

Az alsó vár falaihoz csatlakozik a városból felvezető völgyzáró fal. Maga a város is erődített volt. Kapui közül már csak egy áll, de a városfal nagy része ép. A falak közt egy középkorias jellegű, gyönyörű kisváros terül el.

Vajon hol raboskodhatott az angol király? Ma már nehezen lehetne eldönteni. Talán nem tévedünk túl nagyot, ha úgy véljük, ennek helyszíne a vár felső szintjén, az ő korában már feltétlenül meglévő toronyban, esetleg a palota valamelyik helyiségében volt. De akárhol tartották is fogva, tény, hogy Dürnstein vára ettől az eseménytől örökre elhíresült; legfőbb vonzereje manapság is Oroszlánszívű Richárd király emléke. 🍷

A felső vár dél felől, az alsó várból fotózva
(Fotó: Ferenczy Sándor József)

Az alsó és középső vár látképe a felső várból
(Fotó: Ferenczy Sándor József)

A felső várban, ezen a sziklán állt egykor az a lakótorny, amelyben a feltételezések szerint Oroszlánszívű Richárdot fogva tartották
(Fotó: Ferenczy Sándor József)

